

ૐ

શ્રી પરમકૃપાળુદેવાય નમઃ

કઠોપનિષદ

શિબિર-૪

અધ્યાય-૧

દ્વિતીય વલ્લી

શ્લોક ૧૪-૨૫

WORKSHEET**Marks: 50**

Name: Tel. No.: Group:

(I) સાચો જવાબ પસંદ કરો.**Marks: 5**

૧. અજ્ઞાનીની ઈચ્છાશક્તિ છે.

- (a) અમર્યાદિત (b) મર્યાદિત (c) ખૂબ મર્યાદિત (d) શૂન્ય

૨. નિર્ગુણ ઉપાસનામાં ૐ એનું પ્રતીક છે.

- (a) સોપાધિક બ્રહ્મ (b) અપર બ્રહ્મ (c) નિરુપાધિક બ્રહ્મ (d) ઈશ્વર

૩. સાધકે મન, બુદ્ધિ, ઈન્દ્રિય

- (a) સાથે તાદાત્મ્ય કેળવવું જોઈએ (b) નષ્ટ કરવા જોઈએ (c) માં કુંપણું કરવું જોઈએ (d) પ્રત્યે ભિન્નતા કેળવવી જોઈએ

૪. આત્માને અનુભવવા માટે જરૂરી છે.

- (a) ચિત્તશુદ્ધિ (b) વિષયપદાર્થો પ્રત્યે દ્વેષ (c) અવિવેક (d) અસંયમ

૫. માત્ર મૃત્યુ આગળ ભાત કે ચટણીની જેમ વિલીન નથી થતું.

- (a) યમપદ (b) બ્રહ્મપદ (c) ક્ષત્રિયપણું (d) બ્રાહ્મણપણું

(II) નીચે આપેલ દૃષ્ટાંતો અને તેના પરમાર્થનાં જોડકાં બનાવો.**Marks: 5**

૧. બસ - વલસાડ - મુંબઈ - સુરત	a) આત્માનુભૂતિ માટે ભેદજ્ઞાન દ્વારા પોતાને ઉપાધિથી ભિન્ન ચિંતવવું જરૂરી છે.
૨. લાઈટનો પ્રકાશ - દંપત્તિ - સ્મશાનયાત્રા	b) જો ઈન્દ્રિયો સંયમિત નહીં હોય તો જીવ તૃષ્ણાને કારણે ભટકશે.
૩. ફિલ્મ - પાત્ર મરે - અભિનેતા	c) ૐનું અવલંબન મદદરૂપ છે, પણ પછી તે સાધનનો પણ ત્યાગ થાય છે.
૪. ૭ નંબરનાં નાનાં પગરખાં - પીડા	d) આત્માની સત્તા વડે દેહ, ઈન્દ્રિય, મન, બુદ્ધિ પ્રવર્તે છે, છતાં આત્મા અચળ, સ્થિર છે.
૫. આકાશ - ગ્રહો, નક્ષત્રો, ઉપગ્રહો	e) શરીર, મન, બુદ્ધિ સાથે તાદાત્મ્ય કરવાથી જીવ દુઃખ, ગૂંગળામણનો અનુભવ કરે છે.
૬. લાકડી (પોલ) - ફૂદવા માટે - છોડવી	f) આત્મતત્ત્વ દ્વંદ્વાતીત, સાક્ષીમાત્ર છે.
૭. પ્રેશર કુકર - દર બે મિનિટે તપાસવું	g) સિદ્ધિ માટે અભ્યાસની કિંમત ચૂકવવાની તૈયારી હોવી જોઈએ.
૮. ચોર - પોલીસનાં કપડાં - પકડો પકડો	h) સાધનામાર્ગમાં સિદ્ધિ માટે ધીરજ જરૂરી છે.
૯. ૧ કિલો સોનું - ૧ કિલો કેળાં	i) દેહ મરે છે, પણ આત્મા નહીં.
૧૦. લંગર વિનાનું જહાજ - પાણી, હવા	j) દિશાનો નિર્ણય આવશ્યક છે.

૧) ૨) ૩) ૪) ૫) ૬) ૭) ૮) ૯) ૧૦)

(III) એક કે બે શબ્દોમાં જવાબ લખો.

Marks: 5

૧. આયુષ્યની તિજોરી પર કયું તાળું ન લાગવાને કારણે ઈચ્છાઓ તેને ખાલી કરી જાય છે?
૨. આજ સહ્ય હોવા છતાં શું ઉમેરવાને કારણે તે અસહ્ય બની જાય છે?
૩. ત્રણ દોષમાંથી કયા દોષના નિવારણ અર્થે ચમરાજે નચિકેતાને ઝૂંકારની ઉપાસના કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો?
૪. ઝૂં સાધન છે, તો સાધ્ય શું છે?
૫. સાધક પાસે કઈ વસ્તુ માટે આંખ-કાન નથી હોતાં?

(IV) નીચેનું કથન સાચું છે કે ખોટું તે લખો. ખોટું હોય તો તેનું કારણ દર્શાવો.

Marks: 5

૧. સાધનાપ્રવૃત્તિમાં અનિયમિતતા ચલાવી લેવાની વૃત્તિ આપણો શાંત સ્વીકાર દર્શાવે છે.
૨. જ્યારે યાદશક્તિ ક્ષીણ થાય છે, ત્યારે પણ ચૈતન્ય ક્ષીણ થતું નથી.
૩. આત્મા શરીરમાં સ્થિત છતાં અશરીરી, નાશવંત છે.
૪. આત્માનો અનુભવ થયા પછી જીવનમાં પીડાદાયક પ્રસંગો આવતા નથી, માટે દુઃખથી પાર થવાય છે.
૫. ઈન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિ હોવા છતાં તેમાં આસક્તિ ન હોવી શક્ય છે.

(V) નીચે આપેલ શબ્દોનો અર્થ લખો.

Marks: 5

૧. અજો -
૨. પુરાણો -
૩. વૃણુતે -
૪. બ્રહ્મલોકનાં બે અર્થ -
૫. ધાતુ: પ્રસાદાત્ નાં બે અર્થ -

(VI) એક વાક્યમાં જવાબ લખો.

Marks: 10

૧. પરમાર્થમાર્ગે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવા કયાં ઈ 'P' ની આવશ્યતા છે?
૨. બ્રહ્મચર્યને દીવાલની ઉપમા શા માટે આપવામાં આવી છે?

૩. ઔ મંત્રની ઉપાસના દ્વારા શેની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને તેના ધ્યાન દ્વારા શેની પ્રાપ્તિ થાય છે?

૪. ઔકાર બધા ધર્મોને અનુકૂળ છે એમ શા પરથી કહી શકાય?

૫. જો હણનાર એમ માને કે હું હણું છું, તો તે શા માટે ભ્રમમાં છે?

૬. બેઠો હોવા છતાં મન ભટકતું હોવાથી અજ્ઞાનીને શું મૂઝવણ થાય છે?

૭. "આવા આત્માને મુજથી અન્ય કોણ જાણવાને સમર્થ છે?" - આમ કહેવા પાછળ ચમરાજનો શું હેતુ હતો?

૮. જ્ઞાનમાર્ગમાં અને ભક્તિમાર્ગમાં શેનું જોખમ છે?

૯. પ્રત્યેક જીવંત પ્રાણીના હૃદયની ગુફામાં આત્મા બિરાજમાન છે. હૃદયની ગુફા એટલે શું?

૧૦. ગ્રંથકારે આત્માનુભૂતિ માટે પશ્યતિ શબ્દ શા માટે વાપર્યો છે?

(VII) ટૂંકાણમાં જવાબ લખો.

Marks: 10

૧. રેલવે ટ્રેન - અવાજ. ટૂંકમાં દૃષ્ટાંત લખી તેનો પરમાર્થ સમજાવો.

૨. સ્વામી રામતીર્થ - દસમાંથી સાત. ટૂંકમાં દૃષ્ટાંત લખી તેનો પરમાર્થ સમજાવો.

૩. પોતાનો પ્રશ્ન ચમરાજ પાસે ફરી મૂકતાં નચિકેતાએ પોતાને જે તત્ત્વ અનુભવવું છે તેને કયા ત્રણ મુદ્દા દ્વારા વ્યક્ત કર્યું?

૪. આત્મા અણુથી પણ સૂક્ષ્મ શા માટે છે? આવા આત્માના સુખની પ્રાપ્તિ પહેલાં સાધકને કયા સુખનો અનુભવ થાય છે?

.....

.....

.....

.....

૫. શ્લોક ૨૪ અનુસાર કઈ ચાર બાબતો હોય તો જીવ આત્મજ્ઞાનનો અનધિકારી છે?

.....

.....

.....

.....

(VIII) આત્મપ્રાપ્તિ સંબંધી અતિ મહત્વના ૨૩મા શ્લોકના આધારે નીચેના પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપો.

Marks: 5

૧. માત્ર કઈ ત્રણ ચીજો કરવાથી આત્મપ્રાપ્તિ નહીં થાય એમ આ શ્લોકમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે ?

.....

.....

૨. આત્મા સર્વને પ્રાપ્ત હોવા છતાં તેની અનુભૂતિ શા માટે કોઈકને જ થાય છે તે સૂર્ય - મેદાન - બારી - ગુફાના દૃષ્ટાંત દ્વારા સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

૩. આત્માભિલાષા વિનાની ધર્મક્રિયાને જંગલમાં રડવાની ઉપમા શા માટે આપવામાં આવી છે?

.....

.....

* * *